

ศึกษาเดี่ยวซอด้วงเพลงพญาโศก สามชั้น ทางหลวงไพเราะเสียงซอ (อุ่น ดุริยะชีวิน)

A STUDY OF LAUNGPAIRORSIANGSAW (AUN DURAYASHEWIN) SOLO
SAWDUNG ON PHAYASOK

ทิพย์ฤทัย อยู่คง

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

บทคัดย่อ

การศึกษาเดี่ยวซอด้วงเพลงพญาโศก สามชั้น ทางหลวงไพเราะเสียงซอ (อุ่น ดุริยะชีวิน) มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาภูมิปัญญา การถ่ายทอดทางซอของ หลวงไพเราะเสียงซอ (อุ่น ดุริยะชีวิน) และศึกษาเดี่ยวซอด้วงเพลงพญาโศก สามชั้น ทางของหลวงไพเราะ เสียงซอ (อุ่น ดุริยะชีวิน) ได้ศึกษาข้อมูลจากเอกสารวิจัยที่เกี่ยวข้อง ตำราทางวิชาการ เอกสารสิ่งพิมพ์ บันทึกเสียง และข้อมูลจาก การสัมภาษณ์ ผลการศึกษามีดังนี้

จากการศึกษาภูมิปัญญาทางซอของหลวงไพเราะเสียงซอ (อุ่น ดุริยะชีวิน) ที่ได้ศึกษา แบ่งเป็น 3 หัวข้อ คือ 1.การรับศิษย์ ในการเข้าเรียนดนตรี 2. วิธีการถ่ายทอดดนตรี 3. เกร็ดความรู้และเทคนิคทางดนตรี โดยในหัวข้อที่ 1 และ 2 จะแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม กลุ่มที่ 1 คือลูกศิษย์ในวิทยาลัยนาฏศิลป์ และกลุ่มที่ 2 คือลูกศิษย์นอกวิทยาลัยนาฏศิลป์ ได้แก่ ชุมชนดนตรีที่ธรรมศาสตร์ (ท่าพระจันทร์) และที่บ้าน 2 กลุ่มนี้มีความต่างกัน และส่วนของเกร็ดความรู้และเทคนิคทางดนตรี ในการเรียนดนตรีมีเทคนิคต่างๆ เช่น การสะบัดคันชัก การหมุนซอสามสาย เป็นต้น ครูหลวงไพเราะเสียงซอ (อุ่น ดุริยะชีวิน) มีวิธีการสอนคือ จะปฏิบัติเป็นตัวอย่าง แล้วให้ผู้เรียนจดจำและปฏิบัติตาม โดยที่ครูหลวงไพเราะคอยชี้แนะ

จากการศึกษาเดี่ยวซอด้วงเพลงพญาโศก สามชั้น ทางหลวงไพเราะเสียงซอ (อุ่น ดุริยะชีวิน) เพลงเดี่ยวพญาโศก สามชั้น เมื่อนำมาศึกษากับทำนองหลักแล้วบันไดเสียงที่พบคือ บันไดเสียงซอล บันไดเสียงโด และบันไดเสียงเร บันไดเสียงที่พบมากที่สุดคือ บันไดเสียงซอล ในการศึกษาลูกตก มีลูกตกทั้งหมด 6 เสียง คือเสียง โด เร ฟา ซอล ลา ที และลูกตกที่พบมากที่สุดคือ เสียง เร จากการศึกษา สำนวนกลอน พบว่า ในเที่ยวหวานมีการนำเทคนิคต่างๆ มาใช้เพื่อตกแต่งทำนองเพลง สำนวนกลอนจึงมีความไพเราะ และมีเอกลักษณ์ ในเที่ยวเก็บมีการใช้สำนวนกลอนต่างๆ เช่น กลอนไต่ลวด กลอนม้วนตะเข็บ กลอนร้อยโซ่ กลอนพัน กลอนผสม กลอนสับนก กลอนไต่ไม้ กลอนย่อนตะเข็บ และการศึกษาเทคนิคในทางเดี่ยวเพลงพญาโศก สามชั้น พบว่า ในเพลงมีการใช้เทคนิค การขยี้นิ้ว การขยี้คันชัก การพรมนิ้วเปิด การพรมคสังนิ้ว การสะบัดนิ้ว การสะบัดคันชัก การรูดนิ้ว การเปลี่ยนตำแหน่งนิ้ว การสะอึก และการควงเสียง สรุปได้ว่าเดี่ยวซอด้วงเพลงพญาโศก สามชั้นของหลวงไพเราะเสียงซอ (อุ่น ดุริยะชีวิน) เป็นทางเดี่ยวที่รวบรวม องค์ความรู้ตลอดจนเทคนิคกลวิธีต่างๆ แสดงให้เห็นถึงภูมิปัญญาด้านเครื่องสายไทยของหลวงไพเราะเสียงซอ (อุ่น ดุริยะชีวิน) ผู้วิจัย คิดว่าควรที่จะอนุรักษ์ และเผยแพร่ภูมิปัญญาต่างๆ ทางด้านเครื่องสายไทย ของหลวงไพเราะเสียงซอ (อุ่น ดุริยะชีวิน) สืบต่อไป

คำสำคัญ : ซอด้วง, พญาโศก

Abstract

The purpose of this study looks at inheriting local wisdom of Luangpairosaingsaw (Aun Durayashewin) solo Sawduang and analyzes various attributes of Thai classical music “Phayasok”. After studying data collected from studies sourced from researchers, academic documents and interviews, the results reveal “Phayasok” is divided in to 3 steps.

1. Accepting students as a music disciple through school or mentoring.
2. Inheriting music wisdom.
3. Training and perfecting musical techniques.

The teachings in step 1 are provided by teachers at the college of dramatic arts, graduates from the college, Thammasat club (Thaprachan) and self studies at home. The second step refers to learning techniques such as flicking the bow and three-stringed fiddle rotation. Luangpairosaingsaw (Aun Durayashewin) is the mentor who created a method for disciples to follow.

The study of Luangpairosaingsaw (Aun Durayashewin) solo Sawduang on Phayasok also shows that the main chords used in the main tune are G, C and D, with the G chord being the most common. The study of candence (Luk Tok) reveals that the 6 principal pitches used in main tune are do, re, fa, sol, la, ti with the most common pitch being re. The study of poems identify that in sweet part used techniques to inventive all tune that made special, beautiful melodies and identity poems. In complete part used different idiom such as Klon Tai Load, Klon Muan Ta Keb, Klon Roi Soh, Klon Phan, Klon Pasom, Klon Sab Nok, Klon Tai Mai and Klon Yon Ta Keb.

The study also reveals that solo techniques used by Sawduang on Phayasok are vibrato, spiccato bowing, sautille bowing, legato bowing, ricochet bowing, martele bowing and changing finger position. In conclusion, according to my research I find the teachings of Luangpairosaingsaw (Aun Durayashewin) solo Sawduang on Phayasok evident in music theory, helps to conserve and publish thai music.

keywords : Sawdung, Phayasok

บทนำ

ดนตรีไทย เป็นเอกลักษณ์ความเป็นไทย มีการศึกษา อนุรักษ์ และสืบทอดกันมาแต่โบราณ เป็นส่วนหนึ่งของศิลปวัฒนธรรมประจำชาติ แสดงให้เห็นถึงความต่อเนื่องทางวัฒนธรรม ที่ได้คิดค้น และสร้างสรรค์ทั้งรูปแบบของบทเพลง เครื่องดนตรี วิธีบรรเลง วิธีขับร้อง และการนำมาใช้ในโอกาสต่างๆ อย่างเหมาะสม นอกจากนี้ ดนตรีไทยจะมีความสำคัญในด้านการปรุงแต่งอารมณ์และความรู้แล้ว การประกอบกิจกรรมตามความเชื่อ ประกอบประเพณีและพิธีกรรม โดยทำให้พิธีกรรมหรือกิจกรรมนั้นมีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

ในประวัติศาสตร์ไทยเคยบันทึกไว้ว่า พระมหากษัตริย์ในอาณาจักรน่านเจ้า เคยส่งดนตรีไทยไปแสดงในราชสำนักของประเทศจีน ณ กรุงซีอานฟู ต่อมาภายหลังได้ขุดพบเครื่องดนตรีโบราณชิ้นแรกของโลก ในมณฑลยูนนาน เรียกว่า”แคน” ซึ่งมีลักษณะเป็นกระบอกไม้ไผ่หลายลำผูกมัดเรียงติดกัน มีลิ้นโลหะ ใช้เป่า จะเกิดเป็นเสียงดนตรีขึ้น สมัยน่านเจ้ามีเครื่องดนตรีที่เกิดขึ้นหลายชนิด อาทิ กลอง แคน ขลุ่ย ปี่ขอ กระจับปี่ ซอด้วง พิณ ซึ่ง สล้อ เกราะ กรับ ม้าล้อ ฯลฯ (ปัญญา รุ่งเรือง, 2517 : 11-23) “ซอด้วง” เป็นซอที่ได้รับอิทธิพลมาจากซอ เอ้อ-หู (Erhu) ของจีน (พงษ์ศิลป์ อรุณรัตน์, 2554 : 81) และซอด้วง ก็มีรูปร่างลักษณะ คล้ายคลึงกับซอจีนที่เรียกว่า ฮู - ฉิน (Hu-chin) ทุกประการ คงเป็นเครื่องดนตรีที่ได้รับการถ่ายทอดกันไปมา ระหว่างวัฒนธรรม การดนตรีของชาวไทยและชาวจีน” (โดม สว่างอารมณ์, 2547 : 6)

จากหลักฐานที่เกี่ยวข้องกับเครื่องดนตรีไทยในสมัยอยุธยา ปรากฏข้อความในกฎมณเฑียรบาล ในสมัยสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ (พ.ศ.1881 - 2031) ในกฎมณเฑียรบาลตอนที่ 15 และเป็นบทบัญญัติกำหนดโทษแก่ผู้ที่เล่นดนตรีพลัดพลินเกินขอบเขตเข้าไปถึงเขตพระราชฐานขณะล่องเรือผ่านนั้น ได้กำหนดไว้ว่า “ห้ามร้องเพลงเรือ เป่าขลุ่ย เป่าปี่ สีซอ ตีตกระจับปี่ ตีตะจะเข้ ตีโหมทับ ในเขตพระราชฐาน” (สงบศึก, 2542 : 14) (มนตรี ตราโมท, 2527 : 21) และในจดหมายเหตุ ลา ลูแบร์ ได้บันทึกไว้ว่า “ขบวนเรือยาวที่แห่มารับท่านและคณะว่ามีเสียงเห่ เสียงโห่และเสียงดนตรีประเภทกระจับปี่สีซอดังกึกก้องไพเราะไปทั่วคุ้งน้ำ” จะเห็นได้ว่าในกฎมณเฑียรบาลและในจดหมายเหตุ ลา ลูแบร์ ได้มีการกล่าวถึง “ซอ” ไว้อย่างชัดเจน แต่ไม่ได้ระบุว่า เป็นซออะไร เครื่องดนตรีต่างๆ ที่ได้ระบุมาในกฎมณเฑียรบาลนี้ นอกจากปี่ซึ่งอยู่ในวงปี่พาทย์ และกระจับปี่อยู่ในวงมโหรีแล้ว ก็ล้วนแต่เป็นที่อยู่ในวงเครื่องสายทั้งสิ้น (วงเครื่องสายสมัยกรุงศรีอยุธยา อาจเรียกว่า ดนตรี ก็ได้ เพราะในกฎมณเฑียรบาล เรียกมโหรีกับ ดนตรีเป็นคนละอย่าง (มนตรี ตราโมท, 2527 : 21) สันนิษฐานว่า “ซอด้วง” อาจมีมาตั้งแต่ในสมัยอยุธยาหรือก่อนสมัยอยุธยาก็ได้ เพราะได้มีการบรรเลงอยู่ในวงมโหรี วงเครื่องสาย และเริ่มมี

การนำมาทำเป็นบรรเลงเดี่ยวซอด้วงขึ้นในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ ตอนต้น เพลงที่นิยมนำมาบรรเลงเดี่ยว เช่น เพลงนกขมิ้น กราวใน ทะเย แคมมอญ ทอยย สารถิ กบท พญาโคก เป็นต้น

เพลงพญาโคกเป็นเพลงอัตราจังหวะสองชั้น ทำนองเก่า สมัยอยุธยา หน้าทับปรบโก่ ใช้ประกอบการแสดงละครในบท โศกเศร้า เป็นเพลงในเพลงเรื่องพญาโคก มี 6 เพลง คือ เพลงพญาฝัน เพลงพญาโคก เพลงทำพญาโคก เพลงพญาตริก เพลงพญารำพึง และเพลงพญาครวญ ในยุคต้นรัตนโกสินทร์ นักดนตรีนิยมนำเพลงสองชั้นมาขยายขึ้นเป็นอัตราสามชั้น สำหรับ บรรเลงมโหรีปี่พาทย์และขับร้อง พระประดิษฐไพเราะ (มี ดุริยางกูร) ครูมีแขก จึงได้นำเพลงพญาโคกมาแต่งขยายขึ้นเป็นอัตราจังหวะ สามชั้น มี 8 จังหวะหน้าทับปรบโก่ เมื่อปลายรัชกาลที่ 4 สำหรับ ใช้เป็นเพลงบรรเลงและเพลงขับร้องในวงมโหรี และวงปี่พาทย์ (มนตรี ตราโมท, 2523 : 559)

ไอวันใดมิได้พบประสบพักตร์

ราวหัวอกจะหักเสียให้ได้

หวามอุราน้ำตาก็ตกใน

กลายเป็นไฟเผาอรอน รอนชีวี

(จากเสภาเรื่องพระยาราชาสังกร พระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ 6)

(มนตรี ตราโมท, 2523 : 559)

ต่อมาพระประดิษฐไพเราะ (มี ดุริยางกูร) ครูมีแขก ยังได้นำ เพลงพญาโคกมาประดิษฐ์เป็นทางเดี่ยว เนื่องจากเพลงพญาโคก เป็นเพลงที่มีทำนองค่อนข้างยาว ประกอบกับมีการเปลี่ยน บันไดเสียง จึงมีความน่าสนใจ จึงเห็นว่าเหมาะที่จะทำเป็นเพลง ทางเดี่ยวเพื่ออวดฝีมือ ครูดนตรีไทยรุ่นหลัง และทำเพลงพญาโคก มาแต่งเป็นทางเดี่ยวของเครื่องดนตรีหลากหลาย เช่น ซอด้วง ซออู้ ซอสามสาย ระนาดเอก ระนาดทุ้ม ซ้องวงใหญ่ ปี่ ล้วนแล้ว แต่นำเพลงนี้ไปแต่งเป็นเพลงทางเดี่ยวไว้ทั้งสิ้น เพราะมีความไพเราะ ในลีลา และท่วงทำนอง ที่แตกต่างกันไป เช่น ทางเดี่ยวพญาโคก ของครูจางวางทั่ว พาทย์โกศล ซึ่งทำทางเดี่ยวสำหรับวงปี่พาทย์ไว้ ครบวง ทางพญาโคกของหลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) ทางเดี่ยวซ้องเพลงพญาโคกของครูสอน วงซ้อง ทางเดี่ยวพญาโคก ซอสามสายของพระยาภูมิ เสวิน (จิตร จิตรเสวิน) และทางเดี่ยว พญาโคกซอด้วงของหลวงไพเราะเสียงซอ (อุ่น ดุริยะชีวิน) นอกจากนี้ ครูบุญยงค์ เกตุคง ครูระนาดเอก ได้ประดิษฐ์ทาง เดี่ยวระนาดเอกเพลงพญาโคกสี่ชั้นขึ้น

จากข้อมูลหลักฐานและเอกสารทางวิชาการที่ได้กล่าวมา สรุปว่าหนึ่งในทางเดี่ยวที่นิยมมาบรรเลงก็คือ ทางเพลงของหลวง ไพเราะเสียงซอ (อุ่น ดุริยะชีวิน)

หลวงไพเราะเสียงซอ (อุ่น ดุริยะชีวิน) ท่านเป็นครูดนตรี ไทยท่านหนึ่งที่มีความสามารถเป็นเลิศในด้านดนตรีไทย โดยเฉพาะเครื่องสาย ท่านเป็นมหาดเล็ก ในสมเด็จพระบรม

โอรสาธิราช ฯ (พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว) มีความสามารถทางเครื่องสายจนได้รับยศบรรดาศักดิ์ ให้เป็น “หลวงไพเราะเสียงซอ” และยังเป็นครูสอนถวายวงเครื่องสายของสมเด็จพระนางเจ้าอินทรศักดิศจี พระวรราชเทวี นอกจากนี้ก็ยังรับราชการสอนเครื่องสายให้เจ้านายอีกหลายท่าน ภายหลังกรมศิลปากรได้เชิญครูหลวงไพเราะเสียงซอ (อุ่น ดุริยะชีวิน) มาสอนประจำที่วิทยาลัยนาฏศิลป์ กรมศิลปากร และสโมสรมักศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และยังได้เชิญให้ไปสอนปรับปรุงวงดนตรีไทยของสโมสร ชื่อของครูหลวงไพเราะเสียงซอ จึงปรากฏเป็นที่รู้จัก กันโดยแพร่หลาย (นามานุกรมศิลปเพลงไทยในรอบ 200 ปี แห่งกรุงรัตนโกสินทร์, 2532 : 209) และท่านก็ได้คิดประดิษฐ์เพลงเดี่ยวพญาโศก สามชั้น ทางซอด้วงขึ้นมาเป็นเพลงเดี่ยวที่ถือว่าได้รับความนิยม และยิ่งนำมาทำเป็นทางซอด้วงแล้ว ถือว่าเป็นเพลงเดี่ยวที่สำคัญเพลงหนึ่ง ของซอด้วงเลยทีเดียว เป็นทางที่มีเอกลักษณ์เฉพาะ เพลงเดี่ยวพญาโศกมีทั้งความหวานอ่อนช้อย ไพเราะ สื่อได้ถึงอารมณ์ บวกกับ วิธีการบรรเลง กลเม็ด ความวิจิตรพิสดารและใช้เทคนิค ต่างๆ ในเที่ยวแรก และ ลักษณะการบรรเลงในแบบเพลงเร็ว มีความกระชับ ความไหวและเทคนิคกลเม็ดต่างๆ ของบทเพลงในเที่ยวกลับได้อย่างสนุกสนาน ครูหลวงไพเราะเสียงซอ (อุ่น ดุริยะชีวิน) ยังได้ถ่ายทอดทางเพลงและเทคนิค ต่างๆ ไว้ให้กับลูกศิษย์อีกหลายคน ซึ่งปัจจุบันลูกศิษย์ของหลวงไพเราะเสียงซอ (อุ่น ดุริยะชีวิน) เป็นผู้ที่มีชื่อเสียงทางด้านดนตรีไทย ได้แก่ อาจารย์เชวงศักดิ์ โปธิสมบัติ ครูจีระพล เพชรสม ครูวรายศ สุขสายชล และครูวีระศักดิ์ กลั่นรอด

ในการทำวิจัย ผู้วิจัยได้กำหนดหัวข้อเรื่อง วิเคราะห์เดี่ยวซอด้วงเพลงพญาโศก สามชั้น ทางหลวงไพเราะเสียงซอ (อุ่น ดุริยะชีวิน) กรณีศึกษาจาก ครูวีระศักดิ์ กลั่นรอด ซึ่งท่านได้เป็นลูกศิษย์ของหลวงไพเราะเสียงซอ (อุ่น ดุริยะชีวิน) สมัยที่ท่านสอนอยู่ที่ วิทยาลัยนาฏศิลป์ กรมศิลปากร ครูวีระศักดิ์ กลั่นรอด ท่านมีความรู้ทางด้านดนตรี เป็นผู้ทรงคุณวุฒิ วิทยุฒิ และท่านยังเป็นผู้ทรงความรู้ของวิทยาลัยนาฏศิลป์ มีความสามารถทางด้านดนตรีและเป็นที่ยอมรับในวงการดนตรีไทย ในการศึกษาค้นคว้าจะก่อให้เกิดประโยชน์ในด้านการศึกษาของวงการดนตรีไทย เกี่ยวกับองค์ประกอบโครงสร้างต่างๆ และเทคนิคกลวิธีในบทเพลงเกิดความบันเทิง ทำให้ได้ทราบถึงวรรณกรรมที่สำคัญของบทเพลงไทย และเป็นการอนุรักษ์และสืบทอดเพลงเดี่ยวซอด้วงพญาโศก สามชั้น ของหลวงไพเราะเสียงซอ (อุ่น ดุริยะชีวิน) ไว้ให้คงอยู่กับวงการดนตรีไทยต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. ศึกษาภูมิปัญญาการถ่ายทอดทางซอของหลวงไพเราะเสียงซอ (อุ่น ดุริยะชีวิน)
2. ศึกษาทางเดี่ยวซอด้วงเพลงพญาโศก สามชั้น ทางหลวงไพเราะเสียงซอ (อุ่น ดุริยะชีวิน)

อุปกรณ์และวิธีการดำเนินงานวิจัย

ขั้นรวบรวมข้อมูล

1. รวบรวมข้อมูล จากชีวประวัติ ผลงาน จากเอกสารตำราต่างๆ
2. วิทยานิพนธ์และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
3. สัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญที่เกี่ยวข้องกับหลวงไพเราะเสียงซอ (อุ่น ดุริยะชีวิน) โดยสัมภาษณ์ (ใช้แบบสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการ)

ครูวีระศักดิ์ กลั่นรอด

อาจารย์เชวงศักดิ์ โปธิสมบัติ

อาจารย์จีระพล เพชรสม

4. ศึกษาเพลงเดี่ยวซอด้วงพญาโศก สามชั้น ทางหลวงไพเราะเสียงซอ (อุ่น ดุริยะชีวิน) กรณีศึกษาครูวีระศักดิ์ กลั่นรอด

ขั้นศึกษาวิเคราะห์ข้อมูล

1. ศึกษาภูมิปัญญาทางซอของหลวงไพเราะเสียงซอ (อุ่น ดุริยะชีวิน)
 - 1.1 การรับศิษย์เข้าเรียนดนตรี
 - 1.2 วิธีการถ่ายทอดทางดนตรี
 - 1.3 เกร็ดความรู้และเทคนิคทางดนตรี
2. ศึกษาทางเดี่ยวซอด้วงเพลงพญาโศก สามชั้น ของหลวงไพเราะเสียงซอ (อุ่น ดุริยะชีวิน)
 - 2.1 ศึกษาทำนองหลักเพลงพญาโศก สามชั้น
 - 2.1.1 บันไดเสียง
 - 2.1.2 ลูกตก
 - 2.2 ศึกษาทางเดี่ยวซอด้วงเพลงพญาโศก สามชั้น ของหลวงไพเราะเสียงซอ (อุ่น ดุริยะชีวิน)
 - 2.2.1 บันไดเสียง
 - 2.2.2 ลูกตก
 - 2.2.3 สำนวนกลอน
 - 2.3 ศึกษาเทคนิคในเดี่ยวซอด้วงเพลงพญาโศก สามชั้น ของหลวงไพเราะเสียงซอ (อุ่น ดุริยะชีวิน)

- สีเก็บ	- สะอึก	- ขยี้คันชัก
- ควงเสียง	- สะบัดนิ้ว	- พรมนิ้วเปิด
- พรมคิ่งนิ้ว	- ขยี้นิ้ว	- สะบัดคันชัก
- รูดนิ้ว	- การเปลี่ยนตำแหน่งนิ้วให้ระดับเสียงสูงขึ้น	

ขั้นสรุป

1. นำเสนอผลงานวิจัยแบบเชิงพรรณนา
2. สรุปผลการศึกษาและการวิจัย
3. ข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัย

จากการศึกษาเดี่ยวซอด้วงเพลงพญาโศก สามชั้น ทางหลวงไพเราะเสียงซอ (อุ่น ดุริยะชีวิน) : กรณีศึกษา ครูวีระศักดิ์ กลั่นรอด มีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาภูมิปัญญาการถ่ายทอดทางซอของหลวงไพเราะเสียงซอ (อุ่น ดุริยะชีวิน) และศึกษาทางเดี่ยวซอด้วงเพลงพญาโศก สามชั้น ทางหลวงไพเราะเสียงซอ (อุ่น ดุริยะชีวิน) ผลการศึกษามีดังนี้

1. ภูมิปัญญาการถ่ายทอดทางซอของหลวงไพเราะเสียงซอ (อุ่น ดุริยะชีวิน)

มี 3 หัวข้อ คือการรับศิษย์ในการเข้าเรียนดนตรี และวิธีการถ่ายทอดดนตรี 2 หัวข้อนี้แบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือลูกศิษย์ในวิทยาลัยนาฏศิลป์และลูกศิษย์ข้างนอกวิทยาลัยนาฏศิลป์ ได้แก่ ที่ชุมนุมธรรมศาสตร์ (ท่าพระจันทร์) และที่บ้าน 2 กลุ่มนี้มีความต่างกันและส่วนของเกร็ดความรู้และเทคนิคทางดนตรี ในการเรียนดนตรีมีเทคนิคต่างๆ มากมาย เช่น การสะบัดคันทัก การหมุนซอสามสาย เป็นต้น ครูหลวงไพเราะเสียงซอ (อุ่น ดุริยะชีวิน) ท่านใช้วิธีการปฏิบัติให้ดูแล้วให้ผู้เรียนจดจำและปฏิบัติตาม โดยท่านเป็นผู้ชี้แนะการศึกษาเดี่ยวซอด้วงเพลงพญาโศก สามชั้น ทางหลวงไพเราะเสียงซอ (อุ่น ดุริยะชีวิน)

2.1 การศึกษาทำนองหลักเพลงพญาโศก สามชั้น

พบว่ามีบันไดเสียงโด บันไดเสียงเร และบันไดเสียงซอล และพบลูกตกที่ใช้ในเพลงคือลูกตกเสียงโด เร ฟา ซอล ลา และที่

2.2 การศึกษาทางเดี่ยวซอด้วงเพลงพญาโศก สามชั้น ทางหลวงไพเราะเสียงซอ (อุ่น ดุริยะชีวิน)

พบว่าในเที่ยวหวานมีการใช้บันไดเสียงโด เร ซอล และฟา ส่วนในเที่ยวเก็บใช้บันไดเสียงโด เร และซอล และลูกตกที่ใช้ในเที่ยวหวานคือเร โด ที ลา ซอล และฟา ส่วนในเที่ยวเก็บใช้ลูกตกเสียงเสียง โด เร ฟา ซอล ลา และที่ และสำนวนกลอนในเที่ยวหวานได้นำประโยคทำนอง มาทำเป็นทำนองขึ้น ผู้ประพันธ์เพลงมีการนำเทคนิคต่างๆ มาใช้ในเพลงเที่ยว ได้แก่ เทคนิคการพรมนิ้วเปิด พรมคลึงนิ้ว สะบัดนิ้ว สะบัดคันทัก ขยี้นิ้ว สะอึก ควงเสียง เปลี่ยนตำแหน่งนิ้ว รูดนิ้ว เทคนิคเหล่านี้มาประดิษฐ์ตกแต่งทำนองเพิ่มความไพเราะ ส่วนในเที่ยวเก็บ ลักษณะการดำเนินกลอน กลอนที่ใช้มี กลอนไต่ลวด กลอนย้อนตะเข็บ

กลอนม้วนตะเข็บ กลอนลวดตาข่ายหรือลวดบัว กลอนพัน กลอนสับนก กลอนก้าวกาย กลอนไต่ไม้ กลอนร้อยโซ่ กลอนผสม กลอนพัน และยังคงยึดโครงสร้างทำนองหลักบันไดเสียงและลูกตก ทำให้บทเพลงมีการเคลื่อนที่ไปในทิศทางเดียวกับทำนองหลัก

2.3 เทคนิคที่ใช้ในเดี่ยวซอด้วงเพลงพญาโศก สามชั้น ของหลวงไพเราะ เสียงซอ (อุ่น ดุริยะชีวิน)

พบว่ามีการใช้เทคนิคต่างๆ ดังนี้ การพรมนิ้วเปิด พรมคลึงนิ้ว ขยี้นิ้ว ขยี้คันทัก สะบัดนิ้ว สะบัดคันทัก สะอึก ควงเสียง รูดนิ้ว การเปลี่ยนตำแหน่งนิ้ว

สรุปและอภิปรายผล

จากการศึกษาภูมิปัญญาทางซอ และทางเดี่ยวซอด้วงเพลงพญาโศก สามชั้น ของหลวงไพเราะเสียงซอ (อุ่น ดุริยะชีวิน) ทำให้ทราบว่าเดี่ยวซอด้วงเพลงพญาโศก สามชั้น ของครูหลวงไพเราะเสียงซอ (อุ่น ดุริยะชีวิน) เป็นเพลงเดี่ยวที่ได้รับบรมวงค์ความรู้ทางด้านดนตรีไทย และเป็นการแสดงออกถึงภูมิปัญญาของครูหลวงไพเราะเสียงซอ (อุ่น ดุริยะชีวิน) ในการประพันธ์เพลง สามารถคิดค้นทางเพลง ให้มีความลงตัวเหมาะสมกับชนิดของเครื่องดนตรี รวมไปถึงภูมิปัญญาทางด้านเทคนิควิธีการต่างๆ ความรู้ กระบวนการคิด ในการสร้างสรรค์ผลงานที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะ ซึ่งสอดคล้องกับ ธรรมนูญ ปิฎกัรชต์ (2540 : 109) เพลงเดี่ยว คือเพลงที่ครูดนตรีไทยแต่งขึ้นเป็นพิเศษสำหรับบรรเลงเฉพาะเครื่องดนตรี เพื่อเป็นการแสดงภูมิปัญญาของผู้คิดทางดนตรีให้เหมาะสมกับชนิดเครื่องดนตรี ซึ่งสอดคล้อง กับ ราชบัณฑิตยสถาน (2540 : 109) เพลงเดี่ยว เป็นเพลงที่ครูดนตรีไทยแต่งขึ้นเป็นพิเศษสำหรับเฉพาะด้วยเครื่องดนตรีใช้บรรเลงในโอกาสพิเศษเพื่อเป็นการแสดงภูมิปัญญาของผู้คิดทางดนตรีให้เหมาะสมกับชนิดของเครื่องดนตรีและแสดงไหวพริบปฏิภาณ ฝีมือ และความแม่นยำของผู้บรรเลงด้วย โดยปกติการบรรเลงเพลงเดี่ยวผู้แต่งมักประดิษฐ์ทางเพลงออกเป็น 2 ทาง คือทางกรอหรือทางหวานเที่ยวหนึ่งและทางเก็บอีกเที่ยวหนึ่ง แต่เพลงเดี่ยวบางเพลงอาจมีทางเก็บเพียงทางเดียวก็ได้ เช่น เพลงกราวโน เป็นต้น เพลงเดี่ยวจึงเป็นเพลงที่มีกลวิธีที่ซับซ้อน มีความประณีต ความสละสลวย ความวิจิตรบรรจงในการแต่งเพลงเหล่านี้ ล้วนเกิดมาจากผลงานของผู้ประพันธ์ทางดนตรีไทยที่ได้ประพันธ์ขึ้น ดังนั้นเดี่ยวซอด้วงเพลงพญาโศก สามชั้น ของหลวงไพเราะเสียงซอ (อุ่น ดุริยะชีวิน) จึงควรค่าแก่การนำมาเผยแพร่ต่อสาธารณชนและเป็นแบบอย่างในการศึกษาทางด้านดนตรีไทยที่มีความเป็นเอกลักษณ์ เพื่อปลูกฝังค่านิยม ภูมิปัญญาของครูดนตรีไทยอนุรักษ์สืบไป

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับงานวิจัย

ควรมีการเผยแพร่ และศึกษาข้อมูลต่างๆ เกี่ยวกับเพลงเดี่ยว พญาโศกและภูมิปัญญาของครูหลวงไพเราะเสียงซอ (อุน ดุริยะชีวิน) ในบริบทต่างๆ ไม่ใช่แค่ในวงการดนตรีเพียงอย่างเดียว แต่ควรส่งเสริม และสนับสนุน งานวิจัยในรูปแบบอื่นๆ ด้วย เพื่อเป็นแนวทาง ในการศึกษาดนตรีได้กว้างขวางขึ้น

ข้อเสนอแนะทั่วไป

ควรมีการศึกษาองค์ความรู้ในเพลงต่างๆ และศึกษาภูมิปัญญา จากอาจารย์ท่านอื่นๆ

ควรมีการอนุรักษ์ฟื้นฟูให้มีความสำคัญและส่งเสริมงานวิจัย ในการอนุรักษ์เชิดชูบุคคลที่มีความรู้และความสามารถในด้านดนตรี ไทย

เอกสารอ้างอิง

ชนะชัย กอผจญ. (2547). การศึกษาเพลงเดี่ยวลาวแพนทางจะเข้.

ปริญญาานิพนธ์ ศป.ม. (มานุษยดุริยางควิทยา). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

เชวงศักดิ์ โพธิสมบัตติ, สัมภาษณ์, วันที่ 20 เมษายน 2558.

ฐกฤต สุกุลกิตติไกร. (2555). เพลงเดี่ยวซออยู่เพลงสารถี สามชั้น ทางอาจารย์เฉลิม ม่วงแพรศรี. วิทยานิพนธ์ศิลปมหาบัณฑิต สาขาวิชาดุริยางคศิลป์ไทย บัณฑิตศึกษาสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์.

ณรงค์ชัย ปิฎกรัชนี. 2540. _____ .ดนตรีไทยอุดมศึกษา ๓๙. (2555). มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร

ดาริน พรหมอ่อน. (2548) . ศึกษาเดี่ยวเพลงพญาโศก ซอด้วง ทางครูเบญจรงค์ ธนโกเศศ. ปริญญาานิพนธ์ ศป.ม. (มานุษยดุริยางควิทยา). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

โดม สว่างอารมณ์. (2547). เทคนิคการปฏิบัติซอด้วง. มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา.

ธนิต อยู่โพธิ์. (2535). ประวัติเครื่องดนตรีไทย. กรุงเทพมหานคร.

บุญธรรม ตราโมท. (2481). ดุริยางคศาสตร์ไทย. กรุงเทพมหานคร.

ปัญญา รุ่งเรือง. (2517). ประวัติการดนตรี. กรุงเทพมหานคร.

พงษ์ศิลป์ อรุณรัตน์. (2554). ปฐมบทดนตรีไทย. โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยศิลปากร มหาวิทยาลัยศิลปากร พระราชวังสนามจันทร์ จังหวัดนครปฐม.

พูนพิศ อมาตกุล. (2527). ดนตรีวิจักษ์. โรงพิมพ์เกียรติธุรกิจ : กรุงเทพมหานคร.

_____ .มานานุกรม ศิลปินเพลงไทยในรอบ ๒๐๐ ปี แห่งกรุงรัตนโกสินทร์. (2532). จัดพิมพ์โดยเงินจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เฉลิมฉลองสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี.

มนตรี ตราโมท. (2481). ดุริยางคศาสตร์. กรุงเทพมหานคร.

มนตรี ตราโมท. (2523). ดุริยางคศาสตร์ไทย. กรุงเทพมหานคร.

มนตรี ตราโมท. (2527). โสมส่องแสง : ชีวิตดนตรีไทย ของ มนตรี ตราโมท. โรงพิมพ์เรือนแก้วการพิมพ์ : กรุงเทพมหานคร

มานพ วิสุทธิแพทย์. (2555). วิเคราะห์เพลงไทย. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

ราชบัณฑิตยสถาน. (2540). สารานุกรมศัพท์ดนตรีไทย ภาคคีตดุริยางค์. กรุงเทพมหานคร.

วีระศักดิ์ กลั่นรอด. สัมภาษณ์, วันที่ 7 เมษายน 2558.

สำนักมาตรฐานอุดมศึกษา สำนักงานปลัดทบวงมหาวิทยาลัย. (2544). เกณฑ์มาตรฐานดนตรีไทยและเกณฑ์การประเมิน.

สำนักพิมพ์ห้างหุ้นส่วนจำกัด ภาพพิมพ์ : กรุงเทพมหานคร.

สงบศึก ธรรมวิหาร. (2542). ดุริยางค์ไทย. สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย : กรุงเทพมหานคร.

สิบสองทศวรรษวาร สานเสียงไทย ไพเราะเสียงซอ. (2555). กรุงเทพมหานคร

สุรพล สุวรรณ. (2551). ดนตรีไทยในวัฒนธรรมไทย. สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

อุทิศ นาคสวัสดิ์. (2512). ทฤษฎีและปฏิบัติดนตรีไทย ภาค 1. กรุงเทพฯ : เจริญการพิมพ์

อรวรรณ บรรจงศิลปะ และคณะ. (2546). ดุริยางคศิลป์ไทย. สถาบันไทยศึกษาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร.